

A bírálóbizottság értékelése

Az értekezés magas színvonalú hozzájárulás a kísérleti szemlélet humán tudományokban való megjelenésének tudomány módszertani és ismeretelméleti értelmezéséhez. Különösen érdekes vonása, hogy mindezt összekapcsolja a mai megismétlési válság irodalmával illetve a társadalmi kontextualizmus egész problematikájával. Az elemzett, az értekezés által is „esettanulmánynak” nevezett anyagok alapján világos javaslatokat vázol a visszacsatolós kísérlettervezés és értelmezés mellett. Legfontosabb saját eredménye a plauzibilitás előtérbe állítása, és háromféle evidenciafogalom világos megkülönböztetése.

A disszertáció három tudomány metodológiai kérdésre keresi a választ: (a) Hogyan kezelhető a kísérleti adatok bizonytalansága a kognitív nyelvészetben? (b) Melyek az egymásnak ellentmondó eredményeket produkáló kísérletek miatt fellépő inkonzisztencia feloldásának módszerei a kognitív nyelvészetben? (c) Milyen elveknek kell irányítaniuk az elméletek kísérleti adatok alapján történő értékelését a kognitív nyelvészetben? A válaszok keresését nemcsak elvi síkon kísérli meg, hanem esettanulmányok elemzésén keresztül igyekszik konkrétabbá tenni megfontolásait.

A dolgozat hasznos vonása, hogy egy teljes tudományterülethez kiváló bevezető munkaként szolgálhat. A gondolatmenet deduktív felépítése példamutató. Egy széles olvasóközönség számára mutatja be, hogy hogyan működik ez a nyelvtudomány és filozófia határmezsgyéjén elhelyezkedő metatudományos diszciplína. Rendkívül világosan tárja elénk a kísérletek mint „műfaj” struktúráját, működési elveit, külső és belső befolyásoló tényezőit, értékelési lehetőségeit. Másképpen fogalmazva, a kísérlet mint adattípus egy új szemléletét tárja elénk példamutató logikai szigorral és nagy meggyőző erővel.

Az elképzelés lényege az, hogy szakítanunk kell a kísérlet mint egyedi és perdöntő esemény gondolatával, és helyette a kísérletet mint „kísérleti komplexumot” kell felfognunk. Ez a komplexum több kísérletből áll, melyeket sok esetben más és más szerzők végeznek az előző kísérletek hibáinak figyelembevételével. A kísérletezés tehát voltaképpen egy ciklikus újraértékelési folyamat, amely befejezetlen (mert befejezhetetlen), és amelynek résztvevői (a kísérleteket megtervező szakemberek) egymással kooperálnak annak érdekében, hogy minél közelebb kerüljenek egy adott jelenség jobb megértéséhez.

Kritikaként vetődtek fel az alábbiak:

A disszertációban természetszerűen számtalan helyen előfordulnak és fontos szerepet játszanak a tudományosság és a tudományelmélet olyan alapfogalmai, mint elmélet, hipotézis, predikció, következtetés (itt konkrétan a *conjecture*), a tézis, az elméleti konstruktum (*theoretical construct* és *theoretical concept* is, ezek között nem világos a különbség), azonban ezek sehol nincsenek definiálva. Tekintettel a dolgozat témájára, amely a nyelvészet és a tudományfilozófia határmezsgyéjére helyezhető, nagyon fontos lett volna legalább az elmélet és a hipotézis fogalmát, valamint ezek egymáshoz való viszonyát pontosan meghatározni

Az olvasónak olyan érzése van, hogy a jelölt felállít bizonyos szélsőségesen megfogalmazott álláspontokat, majd bemutatja – helyesen –, hogy ezek nem tarthatók; így viszont sokmindent leegyszerűsít.

A 13. o. tetején a kísérleti adatokat mint adattípust az introspektív úton nyert „adatokkal” veti össze mint egy spektrum két végpontját. Nehezen indokolható, hogy miért maradt ki az összehasonításból a korpuszadat kategóriája.

Nem világos, hogy a korpusznyelvészet miért van besorolva a szakasz címében szereplő elméleti nyelvészet alá.

Vitát generál az a kérdés is, hogy a disszertációban kifejtett modell és gondolatok milyen mértékben kell, hogy hatással legyenek a kognitív nyelvészek és nyelvészet munkamódszertanára, illetve hogy milyen mértékben kell, hogy pozitív irányban megváltoztassák a kognitív nyelvészetben végzett kutatómunkát. A Bizottság néhány tagja úgy gondolja, hogy ilyen hatást várni nem lehet. Azért nem, mert ha a kognitív nyelvészek nem kognitív pszichológusok és a kognitív pszichológusok nem kognitív nyelvészek (márpedig egyik fél sem tartja magát a másiknak), akkor a kognitív pszichológia fő módszerétől (a kísérletezéstől) nem várható el, hogy a kognitív nyelvészet kiemelt tudományos módszerévé váljon. Viszont láttuk, hogy a kognitív nyelvészet (a fogalmi metaforaelmélet) számos más módon képez és használ fel adatokat elméletei és hipotézisei igazolására. Meg kellene vizsgálni, hogy az ily módon képzett és felhasznált adatok meta-tudományos szinten milyen viszonyban állnak a kognitív pszichológusok által használt adatforrással és módszerrel – a kísérlettel. Erre azért is lenne szükség, mert az világos, hogy a kognitív nyelvészet metaforaelmélete és az általa vizsgált jelenség (a metafora) sokkal összetettebb annál, mint hogy kizárólag a kognitív pszichológiai kísérlet szolgáljon az elmélet megítélésének és a jelenség vizsgálatának alapjául.

A felvetődő problémák és nyitva maradt kérdések semmit nem vonnak le a Jelölt érdemeiből. A disszertáció komoly hozzájárulás a metanyelvészet egyre erősebb jelenlétét mutató nyelvtudományi világunkhoz.